

мікрорівні, що не відображає взаємозв'язку фінансової безпеки з економічною безпекою підприємства та фінансовою безпекою країни, за рахунок чого втрачається комплексність підходу.

На нашу думку, до розуміння фінансової безпеки підприємства слід підходити комплексно, відзначаючи подвійну роль фінансової системи підприємства, ураховуючи той факт, що вона є сукупністю умов і чинників, які характеризують поточний стан його фінансової діяльності, стабільність, стійкість і поступовість розвитку.

Одночасно фінансова безпека на рівні підприємства є складовою фінансової безпеки країни і виступає, з одного боку, як ступінь інтеграції фінансової системи підприємства в національну фінансово-кредитну сферу; з іншого – певною мірою як незалежність фінансової системи підприємства від фінансово-кредитної сфери країни, що характерно для ринкового середовища.

Інформаційні джерела:

1. Krutova A., Stavarskaya T., Shevchuk I. The problems of the enterprises' financial security // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. – Харків : ХДУХТ, 2015. – Вип. 1 (21). – С. 92-105

2. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К. : Эльга; Ника-Центр, 2004. – 784 с.

УДК 330.322:338

С.В. Черкасова, д-р. екон. наук, проф. (*ЛТЕУ, Львів*)

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ НЕБАНКІВСЬКИХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ІНВЕСТИТОРІВ В УКРАЇНІ

Модель економічного розвитку, що реалізована в нашій країні, визначає структуру фінансової системи та склад її фінансових інститутів. Економічний розвиток безумовно вимагає й адекватного удосконалення фінансових відносин в країні. В Україні ринкові трансформації призвели до формування й розвитку системи фінансових інститутів. До складу цієї системи входять і небанківські фінансові установи, що є інституційними інвесторами. У цьому наочно проявляються взаємозв'язки розвитку економічної і фінансової систем, адже тільки ефективне функціонування фінансових інститутів спроможне забезпечити вітчизняну економіку необхідним обсягом фінансових ресурсів.

Небанківські фінансові установи, які мають статус

інституційного інвестора, характеризуються спільними сутнісними ознаками в процесах колективних інвестицій [1]. Водночас вони є вузько спеціалізованими фінансовими інститутами, які в процесі діяльності на ринку забезпечують функції страхування, кредитування, спільного інвестування, недержавного пенсійного забезпечення тощо. Більшість з зазначених видів професійної діяльності реалізується ними шляхом надання спеціалізованих фінансових послуг, які за своїми ознаками відмінні від традиційних банківських послуг. Окреме місце серед небанківських інституційних інвесторів займають корпоративні інвестиційні фонди і недержавні пенсійні фонди (далі – НПФ). Такі фонди створені у формі фінансових інститутів, проте реалізують професійну діяльність не самостійно, а шляхом одержання фінансових послуг від інших установ (компаній з управління активами, професійних адміністраторів, зберігачів та ін.).

З одного боку, діяльність небанківських інституційних інвесторів формує й розширює пропозицію фінансових послуг на ринку, сприяє збільшенню обсягів фінансових операцій та створює умови для конкурентної боротьби за клієнтів. З іншого боку, збільшення кількості інституційних інвесторів, створених у формі фондів фінансових та/або матеріальних активів, сприяє зростанню попиту на послуги з управління активами та їх зберігання.

Кількісний склад системи небанківських інституційних інвесторів за видовою ознакою включає чотири групи фінансових інститутів, а саме страхові компанії, НПФ, кредитні спілки, інститути спільного інвестування (далі – ІСІ), до складу яких входять венчурні та невенчурні інвестиційні фонди.

В 2019 р. вітчизняна система небанківських інституційних інвесторів налічувала 1929 фінансових інститутів. За останній п'ятирічний період чисельність інститутів в цій системі зазнала зменшення на 13,7 % [2; 3]. Причинами цього стали консолідація фінансових інститутів, збиткова діяльність частини з них, посилення конкурентної боротьби та вимог до професійної діяльності, втрата частини активів на окупованих територіях в Криму та на Донбасі.

Процес розширення складу досліджуваних інститутів тривав до кінця 2013 р., коли їх кількість досягла свого максимуму, становивши 2362 од. [2; 3]. З 2014 р спостерігається тенденція зменшення складу небанківських інституційних інвесторів в цілому по групі.

В складі небанківських інституційних інвесторів за 2014-2018 рр. найбільшого зменшення складу зазнали компанії зі страхування життя (47,4 %), кредитні спілки (39,2 %), невенчурні інвестиційні фонди (31,3 %) [2; 3]. Зменшилась в країні і кількість компаній з ризикових видів страхування та НПФ. Зростання кількісного складу у

досліджуваній системі було характерним лише для венчурних фондів (9,6 %) [3], що свідчить про високу популярність саме цих інститутів колективного інвестування серед певної категорії інвесторів.

На сьогодні основу небанківського інституційного інвестування в Україні за кількісним показником складають саме венчурні фонди. Ці інститути в досліджуваній системі збільшили свою частку з 45 % в 2014 р. до 57,2 % в 2018 р. [3]. За рахунок венчурних фондів відбулось й зростання частки ІСІ в системі небанківських інституційних інвесторів. Цей показник зріс з 53,1 % в 2014 р. до 63,6 % в 2018 р. [3].

Виходячи з виявлених тенденцій, можна зробити висновок, що розвиток небанківського інституційного інвестування в Україні в сучасних умовах відбувається не за рахунок розширення складу його професійних агентів, а за рахунок нарощування активів фінансовими інститутами, передусім венчурними фондами. Процеси зменшення кількості небанківських інституційних інвесторів, безперечно, справляють негативний вплив на розвиток фінансового посередництва та процеси колективного інвестування в країні.

Останніми роками виявилась стійка тенденція до переважання кількості небанківських інституційних інвесторів, створених у формі юридичної особи, над фондами активів. Частка юридичних осіб в складі досліджуваної системи в 2014-2018 рр. знаходилась в межах 57-58 %. Водночас кількість фондів активів за останні п'ять років дослідження зменшилась з 951 до 815 од. [3], що характеризує активізацію процесів до консолідації та укрупнення небанківських інституційних інвесторів внаслідок посилення конкурентної боротьби на ринку та ускладнення умов професійної діяльності.

Збільшення кількісного складу досліджуваної групи інститутів в сучасних умовах переважно відбувається за рахунок створення венчурних фондів, які реалізують агресивні, ризикові стратегії інвестиційного бізнесу [4]. Кількість венчурних фондів в складі пайових ІСІ на кінець 2018 р. становила 742 од., або 91,0 % від їх загальної кількості. Мало місце й стрімке зростання числа венчурних фондів та їх частки (87,4 %) у складі корпоративних фондів [3].

Тенденції щодо скорочення числа установ спостерігаються в секторах кредитних спілок, компаній з ризикових видів страхування та страхування життя, НПФ. Для цих видів небанківських інституційних інвесторів процеси екстенсивного розвитку вже не є характерними.

Потенціал для подальшого нарощення своїх кількісних параметрів зберегли в сучасних умовах лише ІСІ, передусім венчурні фонди. Перспективи подальшого розвитку для інших видів небанківських інституційних інвесторів пов'язані з нарощуванням активів, розширенням лінійки фінансових продуктів та послуг, що

пропонуються ними, застосуванням більш ефективних інструментів обмеження ризиків в колективному інвестуванні тощо. Успішна реалізація зазначених завдань є важливою та необхідною передумовою для подальшого розвитку системи небанківських інституційних інвесторів та зростання обсягів колективного інвестування в країні.

Інформаційні джерела:

1. Черкасова С. В. Наукові підходи до визначення сутнісних ознак інституційного інвестора / С. В. Черкасова // Наука й економіка. Наук.-теор. журнал Хмельницького екон. ун-ту. 2014. Вип. 2 (34). – С. 33-38.
2. Аналітичні матеріали Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nfp.gov.ua>.
3. Аналітичні матеріали Української асоціації інвестиційного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaib.com.ua>.
4. Черкасова С. В. Інвестиційні стратегії інститутів спільного інвестування / С. В. Черкасова // Наукові записки. Серія “Економіка”: збірник наукових праць. – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2013. – Вип. 21. – С. 276-280.